

KOLLUK FAALİYETLERİNDE DRONE KULLANIMININ ANAYASAYA UYGUNLUK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

ÖZET

Yakın geçmişte hayatımıza giren *droneların* görünürlüğü birçok alanda hızlı bir şekilde artmaktadır. Hobi amaçlı kullanımdan arama-kurtarma çalışmalarına faaliyet alanı oldukça geniş olan ve hali hazırda birçok sektörde yararlanılan bu teknoloji, güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması saikiyle de kolluk kuvvetleri tarafından aktif şekilde kullanılmaktadır. Bu araçlar, kolay ulaşılabilir, maliyet ile zamandan tasarruf sağlayan yapıları, entegre edilebilir birçok özellikleri ve gelişmiş kapasiteleriyle ön plana çıkmaktadır. Kolluk kuvvetlerine suçun önlenmesinde ve aydınlatılmasında birçok imkân sunmakta ise de herhangi bir yasal dayanağı bulunmamasından dolayı kanun tarafından çerçevesi çizilmemiş, sınırlandırılmamış ve denetlenebilirlikten uzak bir güç de sağlamaktadır. Kolluk kuvvetlerinin gelişen teknolojilere hızlıca uyum sağladığı göz önünde bulundurulduğunda mevzuatın da bu gelişmelerin gerisinde kalmaması hukuk devleti ilkelerinin, temel hakların ve özgürlüklerin korunabilmesi açısından oldukça büyük önem taşımaktadır. Bu makalede, çalışmanın sınırlı boyutu dolayısıyla tanımına ve kullanım amaçlarına kısaca değinilecek olsa da, asıl olarak, *droneların* kolluk kuvvetlerince yasal bir dayanağı olmadan aktif kullanımının hukuk devleti ilkeleri, temel haklar ve özgürlükler konusunda yarattığı endişe, *dronelar* vasıtasıyla elde edilen delillerin hukuka uygunluk boyutu, mevzuatımızdaki düzenleme boşluğu ve bazı çözüm önerileri ele alınacaktır.

GİRİŞ

Dronelar geliştikçe uçuş süreleri, nitelikleri ve kabiliyetleri de artmış, artan yoğun kullanımı güvenlik ve gizlilik endişeleri nedeniyle bir kanuni düzenlemeyi gerektirmiştir. Türkiye’de de bunlara ilişkin hususlar Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından 22 Şubat 2016 tarihinde hazırlanıp, değişiklik yapılmış son hali 22 Nisan 2016 tarihinde yayımlanmış olan “İnsansız Hava Aracı Sistemleri Talimatı-SHT-İHA” ile düzenlenmiştir. Talimatla beraber insansız hava araçlarının tanımı¹ yapılmış, kapsamı belirlenmiş, bu araçlar bazı niteliklere

¹ 22/02/2016 tarihinde Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan İnsansız Hava Aracı Sistemleri Talimatında insansız hava araçları “İHAS’ın bir bileşeni olarak işletilen, aerodinamik kuvvetlesr aracılığıyla sürekli uçuş yapma yeteneğinde olan, üzerinde pilot bulunmaksızın uzaktan İHA pilotu tarafından kontrol

göre sınıflandırılmıştır. Yine insansız hava araçlarının ticaretini yapacak olan gerçek ve tüzel kişilere ve kullanımına yükümlülükler getirilmiş²; sorumluluk, sigorta, kayıt, tescil, pilot lisansları kayıt işlemleri, tescil işlemleri, İHA pilotlarının sorumlulukları, uçuş izni gereklilikleri ve bu araçların kullanımından kaynaklanacak zararlara ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.³ Her ne kadar siviller için belli bir çerçeve çizilmişse de bu araçların kolluk kuvvetleri tarafından kullanımı için herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Bu durum aşağıda da tartışılacağı üzere hukuk devleti ilkelerine aykırı olmakla beraber Anayasa ve uluslararası sözleşmelerle teminat altına alınmış temel hak ve özgürlüklerin yasal dayanak olmadan, ölçüsüz bir şekilde sınırlandırılması anlamına da gelmektedir.

İnsansız Hava Aracı Kavramı ve Tanımı

İHA'lar en basit tabirle içinde insan olmayan, uzaktan kumanda ile yönlendirilebilen veya otonom olarak kendisini yönlendiren ya da her ikisi bir arada işleyebilen, faydalı yükleri ana gövdesine yüklenip çıkarılabilen ve görev sonunda geri dönerek iniş yapabilen araçlardır.⁴ Söz konusu bu araçlar “*drone*” olarak da adlandırılmaktadır. Bu çalışmada kolluk kuvvetlerinin *drone* kullanımı üzerinde durulacağından askeri bir intiba uyandıran “insansız hava aracı” tabiri kullanılmayacaktır.

Kullanım Alanları

İlerleyen teknolojik gelişmelere paralel olarak insansız hava araçlarının kullanım yelpazesi her geçen gün genişlemektedir. Uzun yıllar istihbarat, keşif, gözetleme gibi askeri alanlarda kullanılan insansız hava araçları son yıllarda uzaktan algılama, veri toplama, arama-kurtarma, yangın söndürme, tarım uygulamaları, görüntüleme, taşımacılık, gazetecilik ve kargo teslimatı gibi sivil alanlarda da kendine uygulama alanı bulmuştur. İHA'lar, askeri açıdan gün geçtikçe odak noktası olmaya devam etmektedir. Ülkemizin Askeri İnsansız Hava Araçları alanında başarılı deneyimi de kamuoyunda bu araçların yakından tanınmasını sağlamıştır. Aynı zamanda bu araçların TSK envanterine dâhil edilmesiyle askeri harekâtların ve terör örgütlerine yönelik

edilerek veya otonom operasyonu İHA pilotu tarafından planlanarak uçurulan ya da havada kalabilen hava aracını,” şeklinde tanımlanmıştır.

² MADDE 2 – (1) Bu Talimat, Türk Hava Sahasında uçacak İHA'ları, ilgili sistemleri, bunları ithal edecek, satışını yapacak, işletecek ya da kullanacak gerçek ve tüzel kişileri, bu kapsamda görev alacak personeli, İHA ekibini ve hava sahası kullanımı ile verilecek hava trafik hizmetlerini kapsar.

³ Örneğin, azami 500 gr ve üzerinde ağırlığı olan her drone talimat kapsamında İHA olarak nitelendirilmektedir. Aşağıda da görüleceği üzere talimat çerçevesinde İHA sınıfına giren bir drone kullanıcısı ise İHA pilotu olarak nitelendirilmekte olup bazı bölgelerde uçuş yapılmadan önce idareden izin alma şartı getirilmiştir. Tüm İHA ve sistemlerinin işleticileri/sahipleri üçüncü şahıslara verecekleri zararlardan sorumludur.

⁴ Mustafa Dikmen, “İnsansız Hava Aracı (İHA) Sistemlerinin Hava Hukuku Bakımından İncelenmesi”, *Savunma Bilimleri Dergisi*, Mayıs 2015, Cilt 14, Sayı 1, 145-176

operasyonların da ivme kazandığı ifade edilmektedir. Türkiye'nin Askeri İHA sektöründe önde gelen ülkelerden biri olduğu belirtilmektedir.⁵ Neticede bu araçların görünürlüğünün gelecekte hayatımızın her alanında daha da artacağını söylemek mümkündür.

Dronelerin Kolluk Kuvvetleri Tarafından Kullanılması

Dronelerin polis tarafından kullanılmaya başlanmasıyla da medyada sıklıkla, *drone* destekli trafik denetimleri, operasyonlar ve suç ya da kabahatlerin önlenmesine yönelik olarak gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin haberler yer almaya başlamıştır. Emniyet Genel Müdürlüğünün 2018 tarihli “Güvenlik Göklerde Emin Ellerde”⁶ açıklamasında İHA'larla 5.650 saat uçuş gerçekleştirildiği belirtilmiştir. 2021-2030 Karayolu Trafik Güvenliği Strateji Belgesinde⁷, 5 Ekim 2018 tarihinden 26 Ekim 2020 tarihine kadar, helikopterle 2.930 saat uçuş yapılarak 21 bin 144, *dronelarla* 28 bin 025 saat uçuş yapılarak 174 bin 454 ihlal tespit edildiği ifade edilmiştir. Karayolu Trafik Güvenliği Strateji Belgesinde “*drone* kullanımında çok sayıda teknolojik yeniliğin devreye alındığı belirtilmektedir.⁸ Trafik denetimlerinde *drone* kullanımının artırılması planlanmaktadır. Salgın döneminde, alınan tedbirlerin uygulanabilmesine yönelik olarak *drone* ile izlemelerin ve kayıtların yapıldığı haberleri de medyaya yansımıştır. Basına yansıyan bir haberde, evlerinin çatısında oturan çocukların polis tarafından bu vasıtayla uyarıldığı ve *dronenin* konutlara yakın bir şekilde uçtuğu da görülmektedir.⁹

Bu araçlara eklenilebilen diğer teknolojilere de kısaca değinmek gerekmektedir. Örneğin, yüz tanıma teknolojisi, infrared (termal kamera) teknolojisi ile kişisel konuşmaları tespit edebilen mikrofonlar büyük bir kitle gözetim kabiliyetine olanak sağlayabilmekle beraber temel hak ve özgürlükler açısından büyük endişeler doğurmaktadır. Bir diğer örnek de çok küçük boyutlardaki *dronelardır*. Bir kuş büyüklüğünde olabilen bu tip araçlar fark edilebilirliği düşük olabilmekle beraber özel mülklerin veya evlerin çok rahat bir şekilde gözlemlenebilmesine imkân tanımaktadırlar.

⁵ BBC News Türkçe, İHA ve SİHA üretiminde Türkiye dünyada yükselen bir güç mü?, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-54533620>, Erişim Tarihi:06.04.2021

⁶ EGM, Güvenlik Göklerde Emin Ellerde, <https://egm.gov.tr/guvenlik-goklerde-emin-ellerde>, Erişim Tarihi:06.04.2021

⁷ EGM Trafik Başkanlığı, Karayolu Trafik Güvenliği Strateji Belgesi ve Eylem Planı http://www.trafik.gov.tr/kurumlar/trafik.gov.tr/01-Haberler/03-2021/2021_2030-Karayolu-Trafik-Guvenligi-Strateji-Belgesi.pdf Erişim Tarihi:06.04.2021

⁸ Yine aynı belgede, bu araçlar vasıtasıyla kural ihlali yapan sürücülerin ışık veya sesle uyarılıp durdurabildiği, entegre edilebilen radarlar ile hız denetimlerinin yapılabildiği ve hatta radarlar vasıtasıyla hız sınırını aşan araçlara sinyaller gönderilerek araçların yavaşlamasının sağlanabildiği belirtilmiştir. Cep telefonu kullanılması, emniyet kemeri ve diğer koruyucu ekipmanların kullanılmaması dahi bu vasıtayla tespit edilebilmektedir.

⁹ Hürriyet Haber, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/polis-boyle-yakaladi-catida-ne-isisiz-var-sosyal-mesafeye-de-uyamissiniz-41493108>, Erişim tarihi:12.04.2021

“Drone”ların kamu düzeninin ve güvenliğin sağlanması amacıyla kullanımında birçok olumlu faktör ön plana çıkmaktadır. Örneğin, arama-kurtarma faaliyetlerinde, trafik güvenliğinin sağlanmasında, suçların önlenmesinde veya hızlı bir karşılık verilmesinde oldukça önemli avantajlar sağlamaktadırlar. *Dronelar*, zamandan, maliyetten tasarruf edilmesinde ve görevlilerin tehlikeli durumlardan uzakta tutulmasında önemli bir rol üstlenebilmekte fakat en önemlisi de çok nitelikli bir güç sağlamaktadırlar. Bu doğrultuda da polis tarafından kullanımı gittikçe yaygınlaşmaktadır.

Her ne kadar sağladıkları birçok avantajla *drone* kullanımı gittikçe hızlanmakta, kapasite ve becerileri gelişmekte ise de mevzuatımızda bu araçların hangi amaçla kullanılabileceğine, izlemenin ötesinde kayıt yapıp yapamayacaklarına, bu kayıtların depolanıp depolanamayacağına, depolanacaksa ne kadar süreyle saklanabileceğine ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Oldukça kaliteli görüntülerin ve kişilere ilişkin nitelikli verilerin elde edilebilmesine ve işlenebilmesine olanak sağlayan yüz tanıma teknolojisi gibi ileri teknolojilerin de *dronelara* entegre edilebildiği göz önünde bulundurulduğunda bu durumun kaygı verici olduğu ortadadır. Yukarıda da değinildiği üzere bu araçlar vasıtasıyla yapılan izlemeler ve kayıtlarla farklı özellikteki kişisel veriler kolaylıkla elde edilebilmektedir. Bunların ötesinde izlemenin ve kayıtların konusunun başlı başına bireyler olması bile yeterince kaygı vericidir. Suçla mücadele de bu durumu meşrulaştırıcı bir sebep olmamalıdır zira izleme ve kayıtların çoğunluğunu masum insanlar oluşturmaktadır. Artık çok büyük boyutlardaki verilerin gelişen teknolojilerle kolay bir şekilde işlenebildiği ve sınıflandırılabildiği de göz önünde bulundurulmalıdır. Toplanan verilerin nasıl işlendiği ve depolanıp depolanmadığı konusu muallâktır. *Dronelar* vasıtasıyla elde edilen kayıtların yargılamalarda delil olarak kullanıldığı bilinmektedir. Neticede bu durum, aşağıda da farklı açılardan inceleneceği gibi hukuk devleti ilkelerine, Anayasa ve AİHS çerçevesinde ilgili kanunlara, hak ve özgürlüklere aykırı bir durum teşkil etmektedir.

Drone Kullanılarak Yapılan Kayıt ve İzleme Faaliyetlerinin Niteliği

Yukarıda da değinildiği üzere *drone* sistemleri önleyici kolluk faaliyetlerinde aktif şekilde kullanılmaktadır. Kolluğun bu araçları operasyonlarda da kullandığı medyaya yansımaktadır. Önleyici tedbir niteliği olan bu faaliyetlerin asıl amacı, bireylerin özel hayat faaliyetlerine ilişkin görüntüleri izlemek ve/veya kaydetmek değil, kamusal alanlarda güvenliğin sağlanması ve korunmasına yardımcı olmaktır. Bu kapsamda yan amaç da ayrıca hukuka

aykırılıkların tespiti ve failleri ile delillerinin elde edilmesini sağlamaktır.¹⁰ *Drone* teknolojisi delil elde etme amacıyla kullanılacaksa teknik araçlarla izleme koruma tedbirinin düzenlendiği 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun ("CMK") 140.maddesinin çizdiği çerçevede hareket edilmesi gerekmektedir. Bilindiği üzere soruşturma aşamasında, katalog suçlarda kuvvetli şüphe sebepleri bulunması ve başka suretle delil elde edilememesi hâlinde, şüpheli veya sanığın kamuya açık yerlerdeki faaliyetleri ve işyeri teknik araçlarla izlenebilmekte, ses ve görüntü kaydı alınabilmektedir. Kanunda ne tür teknik araçlarla izleme yapılabileceği belirtilmediğinden ses, sinyal veya görüntünün izlenmesine, görüntü veya ses kaydı yapılmasına elverişli her türlü teknik araçla izleme yapılabilmektedir. Kanunda belirtilen şartlar sağlanmadığında yapılan izleme ve kayıtlar hukuka aykırı bir nitelik taşıyacak ve özel hayatın gizliliğinin ihlali(TCK m.134) ve ses veya görüntülerin kayda alınması suçunu (TCK m.286) meydana getirebilecektir. Aynı zamanda elde edilen deliller hukuka aykırı nitelik taşıyacağından kullanılamayacaktır. Sonuç olarak *drone* ile izleme ve kayıt faaliyetleri mevcut kullanımdaki haliyle CMK'nın 140.maddesinde düzenlenen teknik araçlarla izleme tedbiri içinde değerlendirilemeyecektir.

Benzer tartışmalar MOBESE sistemleri açısından da yapılmaktadır. "*MOBESE, bilindiği üzere güvenlik kameralarıyla oluşturulmuş bir kent izleme, denetim ve kontrol teknolojisini anlatır.*"¹¹ MOBESE sistemi, denetimsiz, kontrolsüz ve yasal bir dayanak olmadan yayılmasından bahisle basit bir izlemeden daha çok teknik araçların kullanılması suretiyle veri toplanması faaliyetine dönüştüğü konusunda eleştirilmektedir. Kullanımı oldukça yaygınlaşmış ve entegre teknolojilerle becerileri oldukça geliştirilmiştir. ÖZBEK/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE'ye göre, sistemin faaliyetleri doğrudan bireylerin kişisel verilerine yönelmekle beraber bu faaliyetler önleyici tedbir niteliğinde olup amaç, kapsam ve koşullar bakımından yasada düzenlenmesi zorunludur. *Drone* teknolojisi, MOBESE sistemi ile birçok benzerlik göstermekte ise de daha gelişmiş, işlevsel ve en önemlisi hareketlidir. MOBESE sisteminin yarattığı kaygıların *drone* teknolojisi için de söz konusu olduğu ve hatta bunları arttırdığı açıktır.

Drone teknolojisi, kamusal alanlarda güvenliği sağlamak, huzur ve sükûnu korumak amacıyla kullanıldığında önleyici tedbir niteliği taşımaktadır. Bu faaliyetlerin konusunun kişisel veriler olması ve bireylerin hak ve özgürlüklerini kısıtlayıcı nitelikte olması, bu izlemelerin ve

¹⁰ Ersan Şen, Mobese ve Kamera Sistemi ile İzleme, <https://www.hukukihaber.net/mobese-ve-kamera-sistemi-ile-izleme-makale,4576.html>, Erişim Tarihi: 06.04.2021

¹¹ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe, Ceza Muhakemesi Hukuku, İzmir, Seçkin Yayıncılık, 11. Baskı, 2018, sf. 171

kayıtların aşağıda da tartışılacağı üzere Anayasa m.2, m.13, m.20, m.20/2, m.21 ve AİHS m.8'e göre kanunla düzenlenmesini gerektirmektedir.

Konunun Anayasal Boyutu

Drone ile yapılan izleme ve kayıt faaliyetlerinin konusu kişisel verilerdir. Bu araçlarla oldukça farklı nitelikte veri toplanabilmekte ve *droneların* kabiliyetleri de göz önünde bulundurulduğunda bu faaliyetler kişilerin konutunda ve özel mülklerinde dahi yapılabilmektedir. Bu doğrultuda, *droneların* Anayasamızın 20.maddesinde ve AİHS'in 8.maddesinde düzenlenen özel hayatın gizliliği hakkı, kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ve Anayasamızın 21.maddesinde düzenlenen konut dokunulmazlığı hakkı konusunda kaygılara sebebiyet verdiği aşikârdır. Anayasa m.20 ve AİHS m.8'in ihlallerinin yaptırımları Türk Ceza Kanunu'nda öngörülmüştür. Türk Ceza Kanunu'nun 134.maddesinde kişilerin özel hayatının gizliliğinin ihlal edilmesi suç olarak, gizliliğin görüntü veya seslerin kayda alınması suretiyle ihlal edilmesi nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. TCK'nın 135.maddesinde kişisel verilerin kaydedilmesi ve 136.maddesinde de verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirmenin suç olduğu düzenlenmiştir. Aynı kanunun 139.maddesinde de bu suçların kamu görevlisi tarafından ve görevinin verdiği yetki kötüye kullanılmak suretiyle işlenmesi hali nitelikli hal olarak düzenlenmiştir.

Anayasanın 13. Maddesinde temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği düzenlenmiştir. Ancak bu sınırlamaların, demokratik toplumun gerektirdiği ölçüyü aşmadan ve hukukun üstünlüğü göz önünde tutularak yapılması gerekmektedir.¹² Yukarıda sayılan anayasal temel hak ve özgürlüklere ancak kanunla ve sınırlı ölçüde müdahale edilebilecektir. Sınırlama Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olmalı, Anayasanın ilgili maddesinde belirtilen sebeplere bağlı olmalı ve temel hak ve özgürlüklerin ruhuna dokunulmamalıdır.¹³ Aynı zamanda ölçülülük ilkesi de gözetilmelidir. Gözler/Kaplan'a göre bu şartlar sınırlamanın sınırlamalarını teşkil etmekle beraber bir kolluk eylem ve işleminin Anayasaya uygun olabilmesi için de bu şartların gerçekleşmesi gerekmektedir.¹⁴

Konusu kamusal alanlar olan izleme ve kayıtlarda, özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmediği ileri sürülebilmektedir. Her ne kadar ilk bakışta ortak kullanım alanlarında aleniyet ön plana

¹² Handan Yokuş Sevik, "Kolluk Tarafından Suçun Önlenmesine Yönelik Yapılan İletişimin Denetlenmesine İlişkin Değerlendirmeler", *TBB Dergisi*, 2006, Sayı:67, sf 41-56

¹³ Kemal Gözler, Gürsel Kaplan, *İdare Hukuku Dersleri*, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım, On altıncı Baskı, 2015, sf.599.

¹⁴ Gözler,Kaplan, *op.cit.*, sf.599

çıkarsa da AİHM, bu alanlarda da kişilerin özerk bir alanı olduğunu kabul etmektedir. Sırf kamusal alan olduğundan bahisle bu teknolojinin sınırsız bir şekilde kullanımını savunmak, hayatımızın önemli bir kısmının da kamusal alanlarda geçtiği de göz önünde bulundurulduğunda oldukça yanlış bir tutum olacaktır. Bireylerin özgürlüğünü sadece konutlarıyla sınırlamak temel hak ve özgürlüklere aykırı bir tavidir. MOBESE ile ilgili olarak; “*İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi 18.01.2017 tarihli ve 61838/10 başvuru numaralı Vukota-Bojic/İsviçre kararında; sokaklarda veya kamu mülklerinde İHAS m.8 kapsamında bir ihlal meydana getirmeyeceğini, ancak özel hayatın ihlali iddialarının, söz konusu görüntülerin sistematik ve kalıcı bir şekilde kaydedildiği durumda ortaya çıkabileceğini belirtmiştir.*”¹⁵ Kanaatimce *drone* kullanımının da aynı kapsamda değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede elde edilen verilerin denetimine ve kullanımına ilişkin herhangi bir sınırlama olmadığı göz önünde bulundurulduğunda bu faaliyetlerin özel hayatın gizliliğini ihlal niteliği taşıyacağı açıktır. Yine aynı doğrultuda, yukarıda da belirtildiği üzere kolluğun *droneları* konutlara yakın şekilde kullandığı görülmektedir. Bu faaliyetlerde kişilerin konutlarının izleme konusu olup olmadığı bilinmemektedir fakat *drone* teknolojilerinin bu kabiliyeti sağladığı göz önünde bulundurulduğunda anayasal bir hak olan konut dokunulmazlığının da ihlal edildiği söylenebilir. Bu, aynı zamanda görevliler açısından suç teşkil edecektir.(TCK m.134,135, 136, 257, 139)

Drone ile yapılan izleme ve kayıtlardan elde edilen verilerin hangi amaçla kullanılacağı, depolanıp depolanmayacağı, depolanacaksa bunların ne kadar süreyle tutulacağı, amacına uygun kullanılıp kullanılmayacağı ve denetimin hangi makamlar tarafından yapılacağına ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmaması kişisel verilerin korunmasını isteme hakkını da ihlal etmektedir. (AY m.20) Anayasada kişisel verilerin ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebileceği ve kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenleneceği yer aldığından bu faaliyetlerin bir an önce bir yasal altyapıya kavuşturulması gerektiği açıktır.

Orantılılık, Belirlilik ve Öngörülebilirlik İlkeleri Açısından İnceleme

Yukarıda da değinildiği üzere faaliyet alanı kişisel veriler olan *dronelara* ilişkin olarak ülkemizde herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum *drone* vasıtasıyla yapılan

¹⁵ Ersan Şen, MOBESE ve Güvenlik Kameralarının Özel Hayata Müdahalesi ve Delil Vasfı, <https://www.hukukihaber.net/mobese-ve-guvenlik-kameralarinin-ozel-hayata-mudahalesi-ve-delil-vasfi-makale,7202.html>, Erişim Tarihi: 06.04.2021

izleme ve kayıtların orantılı ve ölçülü olup olmadığının tartışılmasını da engellemektedir. Kolluk eylem ve işlemleri ölçülülük ilkesine aykırı olmamalıdır. “*Temel hak ve özgürlükleri sınırlandıran bir tedbir olan kolluk tedbirleri ölçülülük ilkesi bağlamında, bu tedbirlerle ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmalı, bu tedbirler söz konusu amaç açısından gerekli olmalı ve nihayet, kolluk tedbirleri ile amaç ölçüsüz bir oran içinde bulunmamalıdır.*”¹⁶ Örnek vermek gerekirse, suç yoğunluğu veya tehlikesi gibi herhangi bir makul sebep olmadan yapılan izleme ve kayıtlar sebepsiz yere masum insanların izlenmesi ve kaydedilmesi sonucunu doğuracaktır. Ölçülülük ilkesi gereğince, temel haklara müdahalelerde yalnızca elverişli ve gerekli, yani ulaşılmak istenen amaca bir katkı sağlayan ve en az yükümlülük getiren yumuşak araçlar kullanılmalı, sınırlamada orantılılık korunmalıdır.¹⁷ Bu şartlar altında bazı durumlarda ve şartlarda *drone* teknolojisinin kullanılmasıyla can ve mal güvenliğine yönelik tehlikeler önlenebilecekse bu tedbir ölçülü olabilecektir. Konunun bir diğer boyutu da *droneların* diğer gözetim araçlarıyla beraber düşünüldüğünde insanların kamusal alanlarda özgürce hareket etmesini engelleyebilecek nitelikte ve potansiyelde olmasıdır. Her ne kadar bu tür teknolojiler suçla mücadelede ve suçların aydınlatılmasında büyük bir önem taşısa da, hukuk devletinde amaç ne pahasına olursa olsun suçla mücadele değildir. Bu açıdan, bireylere her şart ve olasılıkta bu tedbirlere katlanma yükümlülüğü getirilemez.

Anayasanın 2. maddesinde “hukuk devleti” ilkesi devletin temel niteliği olarak düzenlenmiş, bu ilke Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihatlarında “Eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygı gösteren, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasaya aykırı tutum ve davranışlardan kaçınan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlet” olarak tarif edilmiştir. Kolluk kuvvetlerinin görevlerini yerine getirirken gelişen teknolojileri bir kenara bırakmasını savunmak şüphesiz abesle iştigaldir. Bu faaliyetler yerine getirilirken birçok yetki kullanılacak ve bunlar doğası gereği temel hak ve özgürlüklere müdahale niteliği taşıyacaktır. Fakat hukuk devleti ilkesi çerçevesinde bu yetkiler, kanunla sınırlanmış ya da öngörülmüş olmalı ve denetimlere tabi olmalıdır. Bu sınırlamaların ve denetimin özünde insan hakları kavramı bulunmaktadır.¹⁸ Unutulmamalıdır ki, demokratik hukuk devletinde asıl olan özgürlüktür. Temel hak ve özgürlüklere getirilen

¹⁶ Gözler, Kaplan, *op.cit.*, sf.600

¹⁷ Yüksel Metin, Temel Hakların Sınırlanması Ve Ölçülülük: Ölçülülük İlkesi Evrensel Bir Anayasal İlke Midir?, *SDÜHF Dergisi*, 2017, Cilt 7, Sayı 1, 1-74

¹⁸ Hakan Ayyıldız, “Kolluk Faaliyetlerinin Denetimi Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, *TBB Dergisi*, 2019 Temmuz-Ağustos, Sayı:143, sf 143-180

sınırlamaların istisna olduğu ve yasa ile önceden düzenlenmesi gerektiği açıktır. Bu şekilde, hak ve özgürlüklerinin sınırlandığı kişilerce bilinecek ve denetim imkânı sağlanmış olacaktır. Bu kapsamda, *drone* ile yapılan izleme ve kayıtların önleyici bir kolluk tedbiri olduğu, yasal bir altyapısı bulunmadığı ve yasal düzenlemelere tabi tutulması gerektiği açıktır.

Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devletinin temel ilkelerinden biri "belirlilik"tir. Bu ilkeye göre, kanun düzenlemelerinin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir tereddüde ve şüpheye yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olması ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu tedbirler içermesi de gereklidir. Anayasa Mahkemesinin 2015/94 E. 2016/27 K. No'lu 07.04.2016 tarihli kararında hukuk güvenliği ve belirlilik ilkesi "*Belirlilik ilkesi, hukuki güvenlikle bağlantılı olup birey hangi somut eylem ve olguya hangi hukuki müeyyidenin veya neticenin bağlandığını, bunların idareye hangi müdahale yetkisini doğurduğunu bilmelidir. Birey ancak bu durumda kendisine düşen yükümlülükleri öngörebilir ve davranışlarını belirler. Hukuk güvenliği, normların öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.*" şeklinde ifade edilmiştir. Bu izlemelerin ve kayıtların herhangi bir yasal dayanak olmadan yapıldığı düşünöldüğünde bir an önce amaç ve ölçüsü bakımından öngörülebilir bir yasal düzenlemeye kavuşturulması gerektiği açıktır.

Drone sistemlerinin faaliyet alanı kişisel veriler olsa da bu araçların müdahale ettikleri temel hak ve özgürlükler insanların mahremiyet ve gizlilik haklarıyla sınırlı değildir. *Droneların* aynı zamanda toplumsal gösterilerde de kitleleri takip etmek amacıyla kullanıldığı bilinmektedir. Her ne kadar bu tür kitlesel gösteriler suç potansiyeli barındırsa da yasal bir dayanak olmadan yapılan izleme ve kayıtların hangi kapsamda kullanılacağı belirsizdir. Yukarıda da değinildiği üzere entegre edilebilen yüz tanıma sistemleriyle veyahut da elde edilebilen oldukça kaliteli görüntüler ve gelişmiş yakınlaştırma becerisiyle toplumsal gösterilere katılanların tespit edilmesi çok kolaydır. Suçu önlemede caydırıcı bir nitelik taşısa da izlemenin ezici bir çoğunluğunun ifade özgürlüğü ve gösteri düzenleme hakkını kullanan masum kişileri kapsayacağı açıktır. Bu doğrultuda, söz konusu izleme ve kayıtların bireylerin ifade özgürlüğü, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına da müdahale riski taşıdığı açıktır. Yukarıda da değinildiği üzere bu izlemeler bireylerin özgürce hareket etmesini engelleyebilecek bir potansiyel taşıyacak ve anayasal haklarını kullanılması konusunda tereddüt etmelerine sebebiyet verebilecektir. Örneğin, Fransız Danıştay (Conseil d'État), 2020 yılının sonlarında basında da geniş yer tutan Paris protestolarında polislerin gösterileri

drone vasıtasıyla izlemesini hukuka aykırı bulmuştur.¹⁹ Yüksek mahkeme, almış olduğu kararda bu uygulamanın yasallığı bakımından ciddi şüpheler olduğunu ve insanların özel hayat hakkına ciddi ve bariz bir şekilde yasadışı bir müdahale içerdiğini belirtmiştir. *Droneların* veri koruma kurallarına aykırı bir şekilde kullanım riski olduğunu, hükümetin *dronelar* kullanılmadan gösterilerin güvenliğini sağlanamayacağı iddiasını kanıtlayamadığını, bu uygulamanın kişisel verilerin işlenmesi sonucunu doğurduğunu ve bunun çerçevesini tanımlayan bir düzenleme olmadığını ifade ederek polisin *drone* kullanımını derhal durdurması gerektiği yönünde karar vermiştir. Yine aynı doğrultuda alınan bir kararda polisin salgın tedbirlerine uyulmasını sağlamak amacıyla *drone* kullanımı hukuka aykırı bulunmuştur.²⁰

SONUÇ

Teknolojinin gelişmesiyle ortaya çıkan imkânların görmezden gelinemeyeceği ve bunlardan mutlaka faydalanılması gerektiği tartışmasızdır. Üstelik bu araçların suçlarda ve terör örgütleri tarafından da kullanıldığı göz önünde bulundurulduğunda bir kenara bırakılmaları oldukça yanlış bir tutum olacaktır. Bu noktada önemle belirtmek gerekir ki bu tür teknolojik araçların sağladığı olanaklar temel hak ve özgürlüklerin önüne geçmemelidir. Bu çerçevede *drone* ile yapılan kayıt ve izlemelere önceden izin alınma şartı getirilmeli, bu araçlar gecikmesinde sakınca bulunan haller ve başka yöntemlerle delil etme olanağının bulunmadığı haller dışında mahkeme kararı olmadan kullanılmamalıdır. Elde edilen görüntüler ve veriler yalnızca bir delil içerdiklerine veya devam eden bir soruşturma veya kovuşturma ile ilgili olduklarına dair makul bir gerekçe bulunması halinde saklanmalıdır. *Drone* ile izleme ve kayıt yapılan noktalar önceden paylaşılmalı veya buna ilişkin bir uyarı ya da levha olmalıdır. Kolluk kuvvetlerinin envanterinde bulunan *droneların* sayısı, nitelikleri, becerileri ile yapılan izlemelere ve kayıtlara ilişkin istatistikler kamuoyu ile paylaşılmalıdır. Bu araçların kullanımının yarattığı hukuka aykırılık hali ve kaygılar ancak Anayasa ile ilgili kanunlar çerçevesinde hazırlanacak amacı, kapsamı, koşulları belirli ve denetim mekanizması öngörülmüş bir yasal düzenleme ile giderilebilir. Aksi takdirde teknolojik araçların kurlsız ve denetimsiz kullanımı bizi bireylerin devlet tarafından teknolojik araçlar vasıtasıyla izlendiği, takip edildiği ve kaydedildiği bir “gözetim toplumuna” yaklaştıracaktır.

¹⁹BBC News, France bans use of drones to police protests in Paris, <https://www.bbc.com/news/world-europe-5541169> , Erişim tarihi: 16.04.2021

²⁰ RFI, David Roe, French court blocks use of drones by authorities to enforce social distancing, <https://www.rfi.fr/en/france/20200518-french-court-blocks-use-of-drones-by-authorities-to-enforce-social-distancing> , Erişim tarihi: 16.04.2021 ,